O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
G.Sh.Rixsiyeva

____

2025-yil “[illegible]” 06

BADIIY MATN STILISTIKASI
FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000	–	San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230 000	–	Tillar
Mutaxassislik:	70230105	–	Matnshunoslik va adabiy manbashunoslik

Toshkent – 2025

Sharq xalqlari tillari va adabiyoti instituti direktori: _________ Mirzaxmedova X.V.

Turkshunoslik oliy maktabi boshlig'i _________ Aripov M.P.

ARM boshlig'i _________ Yuldasheva M.M.

Fan/modul kodi BMS1104	O‘quv yili 2025/2026	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 4
Fan/modul turi Majburiy	**Ta’lim tili** O‘zbek		**Haftadagi dars soatlari** 4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	**Badiiy matn stilistikasi**	48	72	120

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – matnlarni (birinchi navbatda badiiy matnlarni) tizimli usulda tadqiq qilishni, matn tili va uning qanday ifodalanishi, matn uslubi va uning samaradorligi xususidagi masalalarni o‘rgatishdir.

Fanning vazifasi – magistratura talabalariga sharq tillaridagi matnlarni, adabiy asarlarni o‘rganish, ularni talqin va tahlil qilish, sharq tillaridagi klassik asarlarni o‘rganishda yuzaga keladigan muammolarni hal etish masalalarini o‘rgatishdan iboratdir.

Xorij tajribasiga muvofiqligi:

Mazkur fan dasturi xalqaro tan olingan reytinglarda birinchi top 300 talik ro‘yxatga kiruvchi Lancaster university (QS-140) xorijiy tajribasini inobatga olgan holda takomillashtirildi.

https://www.lancaster.ac.uk/fass/projects/stylistics/introduction/outline.htm

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

I bo‘lim: Umumiy stilistika va matn lingvistikasi asoslari

1- mavzu: Til sathlari va stilistik tanlov

Badiiy matnda morfologik birliklar va ularning tanlanishi masalasi. Ism va unga oid kategoriyalar va uning matnda berilishi. Sifat va uning badiiy matndagi o‘rni. Son va uning badiiy matndagi o‘rni. Sana va uning badiiy matndagi o‘rni. Badiiy matnlarda ta’rix va uning berilishi. Numirativlar. Fe’l va uning badiiy matndagi o‘rni. Fe’llarda ko‘pma’nolilik va ularning talqini masalasi. Ko‘makchilar.

Murakkab gap qurilishi. Matn badiiyligini ta’minlashda jumla qurilishining ahamiyati.

2- mavzu. So‘z va uning badiiy matndagi o‘rni

	So‘z tanlovi, so‘z o‘yinlari, ma’no ko‘chishlari. **3- mavzu. Matn lingvistikasi va stilistika:** Matnning konseptual tahlili. Matn tushunchasi va talqin masalalari (talqin, interpretatsiya, tarjima, o‘girma, tahlil). **4- mavzu. Aktualizatsiya masalalari** Matndagi ma’no urg‘usi, dolzarblik, kontekst bilan bog‘lanish. **II bo‘lim: Nazm stilistikasi** **5-mavzu. She’riy til va so‘z san’atlari.** Ohangdorlik va tovush vositalari (qofiya, vazn, takrorga asoslangan vositalar). **6- mavzu. She’riy sintaksis.** Jumlalar qurilishi (oddiy gaplar, inversiya, frazeologik birliklar, qo‘shma fe’llar va ularning berilishi). **7- mavzu. Navoiyning poetik uslubi** Navoiy uslubi umumturkiy poetika bilan qiyosda. **III bo‘lim: Nasriy asarlar tahlili** **8- mavzu. Matn komponentlari** Matn tuzish an’anasining shakllanishi va badiiy takomili. **9- mavzu. Nasrda ritmik-sintaktik parallelizmlar** Ritmik-sintaktik parallelizmlar. Parallelizmlarda ma’no va shakl uyg‘unligi **10- mavzu. Nasriy asarlarda barqaror birliklar** Qolip ifodalar, barqaror birliklarda uslub va ma’no xususiyatlari **11-mavzu. Nasriy asarlarda badiiy vositalar.** Badiiy-tasvir va badiiy-ifoda vositalari. Saj’ va uning turlari

III. AMALIY MASHG‘ULOTLAR BO‘YICHA KO‘RSATMA VA TAVSIYALAR

Amaliy mashg‘ulotlarda talabalar “Badiiy matn stilistikasi” fanidan ma'ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, amaliy mashg’ulotlar mavzulari bo‘yicha tayyorgarlik ko‘rish jarayonida qo‘shimcha adabiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali qo‘shimcha bilim va xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat. Natijada ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

Fan bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Ilk o‘rta asrlarda yaratilgan yozma yodgorliklardan namunalar.
2. Qabrtosh bitiglaridan olingan namunalar bo‘yicha ishlash.
3. Qoraxiniylar davri matnlari bilan ishlash.
4. O‘rta asrlarda yaratilgan badiiy asarlardan misollar ishlash.
5. O‘rta asrlarda yaratilgan maktublar bilan ishlash.
6. Ilk va o‘rta asrlarda yaratilgan hujjatlarni o‘rganish.
7. Qasida va g‘azallardan namunalar ishlash.
8. Tazkiralardan misollar ishlash.
9. Tilshunoslik va adabiyotshunoslikka oid matnlardan ishlash.

IV. MUSTAQIL TA’LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

- o‘tilgan mavzuni chuqur o‘rganishlari uchun darslik, o‘quv materiallari bilan faol ishlash;
- ma’ruza, amaliy mashg’ulotlar va imtihonlarga oldindan tayyorgarlik ko‘rish, vaqtdan unumli foydalanish;
- fan (modul)lar bo‘yicha mustaqil ta’lim topshiriqlarini belgilangan muddatlarda taqdim etishi;
- mustaqil ta’lim topshlriqlarini bajarishda plagiat (ko‘chirmakashlik)ga yo‘l qo‘ymasligi;
- kichik guruhlarda hamkorlikdagi mustaqil ta’lim topshiriqlarini bajarishda jamoaning umumiy maqsadiga mos harakat qilishi, o‘ziga yuklatilgan vazifalami o‘z vaqtida bajarishi.

Mustaqil ta’limni tashkil etishda fanning xususiyatini inobatga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- badiiy-ijodiy ishni bajarish;
- aniq mavzu bo‘yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash;
- berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta’rif va xulosalarni berish;
- amaliyotdagi mavjud muammoning yechimini topish, test, munozarali savollar va topshlriqlar tayyorlash orqali loyihalar ishlash ko‘nikmasini shakllantirish;
- ilmiy maqola, tezislar va ma’ruza tayyorlash;

“Badiiy matn stilistikasi” fanidan mustaqil ish sifatida quyidagi mavzulardan berilishi tavsiya etiladi:

1. Badiiy matnni o‘qib o‘rganishning metod va usullari.

	2. Badiiy matnni o'qib o'rganish va tarjima qilishda ilmiy hamda nufuzli lug'atlardan foydalanish prinsiplari. 3. Badiiy matnni o'qib, undagi polisemantizmlarni aniqlash; so'z ma'nolariga e'tibor qaratish. 4. Badiiy matnni morfologik jihatdan tahlil qilish. 5. Badiiy matnni sintaktik tahlil qilish. 6. Matn stilistikasi. Badiiy matnni o'qib, uning stilistik jihatlarini o'rganish. 7. O'tmishda yaratilgan rasmiy hujjatlar va ularni talqin qilish. Rasmiy hujjatlarning matn komponenti. Mustaqil ta'limni baholash semestr davomida berilgan topshiriq asosida bajarilgan ishlar HEMISda ilova qilinadi.
3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** ***Magistrant bilishi kerak:*** - mumtoz badiiy asarlarni tahlil etishning an'anaviy va zamonaviy usullarini ***bilishi kerak;*** yozma yodgorliklarning tarkibiy qismlarini bilishi va ulardan foydalana olish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*** - yozma yodgorliklar, mumtoz asarlar bo'yicha tadqiqotlar olib borish, mumtoz matnlarni tahlil etish va talqin eta olishi*;* - mumtoz matnlarni tahlil etish asnosida mavzuga oid material to'play olishi; mumtoz asarlarni o'qish va ularni tahlil etish orqali badiiy matnning lingvo-poetik xususiyatlari, badiiy matnni ona tiliga o'girish va talqin etishdagi o'ziga xosliklarni anglash ***malakalariga ega bo'lishi kerak.***
4.	**VI. TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • jamoa bo'lib ishlash..
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**VIII. ASOSIY VA QO'ShIMChA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI** **Asosiy adabiyotlar** 1. Содиқов Қ. Эски ўзбек ёзма адабий тили. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2017.

2. Содиқов Қ., Омонов Қ. Ўзбек тилининг ёзма услублари тарихидан. Монография. Тошкент, 2010.
3. Содиқов Қ. Тил тарихи: Илк ўрта асрларда туркий дунёда кечган лингво-маданий жараёнлар. Дарслик. – Тошкент давлат шарқшунослик университети, 2023. – 335 б.

Qo‘shimcha adabiyotlar

4. Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O‘zbekiston. - Toshkent: O‘zbekiston, 2024.
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekistonda taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo‘lini qat’iy davom ettiramiz. 6-jild. - Toshkent: O‘zbekiston, 2023
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O’zbekistonda erkin va faravon yashaylik. 5-jild.- Toshkent: O’zbekiston, 2023.
7. Mirziyoyev Sh.M. Inson qadri, uning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlari uchun. –Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
8. Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. To‘ldirilgan ikkinchi nashri. - Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
9. Бобоев Т. Адабиётшунослик асослари. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2002.
10. Болтабоев Н., Раҳмонов Н. Ўзбек мумтоз адабиёти намуналари. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2006.
11. Содиқов Қ. Кўк турк битиглари: матн ва унинг тарихий талқини. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2004.
12. Содиқов Қ. Қадимги турк фалсафаси. Ўқув қўлланма. Тошкент, 2009.

Scopusdan maqolalar

13. Sadi Gedik. Kutadgu Bilig’de Akla Dair Etkili Bir Anlatım Yolu Olarak Somutlaştırma // Turkish studies. 2020 Volume 15 issue 4. – S. 1837-1848. https://turkishstudies.net/language?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=8b484bb9-8916-481a-815e-2ec1d7db72b5.pdf&key=46998
14. Osman Arıcan Toktogul Satılganov’un Şiirlerinde Karşıt Anlamlılık // Turkish studies. 2020 Volume 15. İssue 1. – S.45-65 https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39789

Axborot manbalari

12. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portali.
13. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
14. http://forum.ziyouz.com/index.php?board=107.0 (Мумтоз адабиёт)
15. http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=767.

7.	Fanning o'quv dasturi Turkshunoslik oliy maktabida ishlab chiqilgan va 2025 yil "25" 06 dagi 21 -sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'quv dasturi Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025 yil "28" 06 dagi 11 — sonli bayoni bilan tasdiqlangan
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar:** To'lagonova Sh. – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Turkshunoslik oliy maktabi o'qituvchisi, PhD
9.	**Taqrizchilar:** Jo'raboyev O. – O'zRFA Alisher Navoiy nomidagi Adabiyot muzeyi katta ilmiy xodimi, filologiya fanlari nomzodi Alimuxamedov R. – Oriental universiteti dotsenti, filologiya fanlari doktori